

SAMENVATTING

HET ONEINDIGE DOOLHOF VOOR VROUWEN: GEVANGEN TUSSEN RECHTEN EN REALITEIT

**Toegang tot veilige en legale
abortus voor vrouwen en
meisjes die seksueel geweld
hebben meegemaakt**

Een vergelijkende studie in West-
en Centraal-Afrika, 2025

Rutgers

Co-funded by
the European Union

Samenvatting

Hoewel wetten vrouwen en meiden die seksueel geweld hebben meegemaakt het recht op veilige abortus garanderen, blijkt de werkelijkheid weerbarstig. Deze studie laat zien hoe in vijf landen in West- en Centraal Afrika juridische, medische en sociale barrières samenkomen en een doolhof creëren dat vrouwen en meiden belemmert in hun toegang tot zorg en ondersteuning.

Eerste systematische, vergelijkende studie in de regio

Dit rapport is mede-gefinancierd door de Europese Unie. De inhoud ervan valt volledig onder de verantwoordelijkheid van Rutgers en weerspiegelt niet noodzakelijkerwijs de standpunten van de Europese Unie.

Een te voorkomen crisis

Elk jaar vinden wereldwijd ongeveer 25 miljoen onveilige abortussen plaats (WHO). De gevolgen zijn verwoestend. Meer dan 20.000 vrouwen en meiden overlijden en vele anderen houden er levenslange lichamelijke of medische complicaties aan over. Ook dragen vrouwen, meiden, hun omgeving en gezondheidssystemen de hoge sociale en financiële kosten van onveilige abortus. Deze uitkomsten zijn niet onvermijdelijk. Ze zijn het gevolg van genderongelijkheid, stigma en restrictieve wettelijke kaders die de toegang tot veilige, tijdige zorg beperken. Hoewel volledig te voorkomen, blijft onveilige abortus een belangrijke oorzaak van moedersterfte in landen met restrictieve abortuswetten; in landen waar abortus grotendeels legaal is, is de meerderheid van de abortussen veilig.

In West- en Centraal-Afrika zijn de risico's bijzonder hoog. In 2019 werden naar schatting 2,3 miljoen onveilige abortussen uitgevoerd in West-Afrika en 1,1 miljoen in Centraal-Afrika. Hierdoor behoren deze regio's tot de gevaarlijkste ter wereld voor vrouwen en meiden die te maken krijgen met een ongewenste zwangerschap.

Achter deze statistieken schuilen talloze persoonlijke verhalen van vrouwen en meiden die zwanger werden door seksueel geweld, waaronder verkrachting en incest. Zij kregen geen veilige opties, hoewel deze volgens de wet mogelijk zouden moeten zijn. Vrouwen en meiden die seksueel geweld hebben meegemaakt, krijgen keer op keer te maken met falende wetsimplementatie, onvoldoende beleid, ontoegankelijke hulp en een schrijnend gebrek aan informatie. Velen weten niet eens dat ze wettelijk recht hebben op een veilige abortus. Bij elke stap worden ze geconfronteerd met stigma, discriminatie en schuld voor omstandigheden die buiten hun controle liggen.

Het doolhof waarin vrouwen vastlopen

Dit is de eerste systematische, vergelijkende studie in West- en Centraal Afrika die inzicht biedt in hoe wetgeving, administratieve procedures en sociale normen de toegang tot veilige abortus beïnvloeden voor vrouwen en meiden die seksueel geweld hebben meegemaakt. De studie belicht zowel de aanhoudende obstakels als enkele succesvolle interventies en legt de nadruk op de dagelijkse realiteit van vrouwen en meiden, die vaak verborgen blijft.

De studie werd uitgevoerd door Rutgers en CERRHUD in vijf landen* — Benin, Burkina Faso, Ivoorkust, Togo en Kameroen. Hoewel de landen een vergelijkbare institutionele context delen, verschillen zij in hun juridische en beleidsmatige aanpak.

Het onderzoek is uitgevoerd met een unieke bijdrage van jonge, nationale onderzoekers. Hun contextuele kennis en perspectieven zorgden ervoor dat de stemmen van jonge mensen centraal staan in dit rapport.

Benin
Burkina
Faso
Ivoorkust
Togo
Kameroen

* Geselecteerd via het Ado Avance Ensemble-partnerschap, gecoördineerd door Rutgers in samenwerking met partners in West- en Centraal-Afrika.

Bevindingen: Het verschil tussen wetten en realiteit

De studie brengt in kaart welke obstakels vrouwen en meiden die seksueel geweld hebben meegemaakt ondervinden bij de toegang tot legale, veilige abortus, zowel in beleid als in de praktijk. De studie laat zien hoe hiaten zich op elk niveau opstapelen. Van het ratificeren van internationale mensenrechtenverdragen zonder implementatie, tot administratieve verlamming en ongelijke invoering van beleid. Het gevolg is met als gevolg dat vrouwen en meiden vaak geen toegang krijgen tot zorg en bescherming en hun gezondheid in gevaar komt.

Een grote
kloof
tussen
rechten
en realiteit

Juridische kaders

De vijf onderzochte landen hebben allemaal het Maputo Protocol geratificeerd. Volledige implementatie van artikel 14 (2)(c)* van het Maputo Protocol, dat medische abortus toestaat voor vrouwen en meiden die seksueel geweld hebben meegemaakt, komt echter weinig voor; alleen Benin heeft dit artikel volledig geïmplementeerd.

In alle vijf landen creëren wettelijke bepalingen die 'het promoten' van abortus strafbaar stellen angst bij overheids- en maatschappelijke actoren, waardoor communicatie en actie beperkt worden.

Beleids- en systeemhiaten

Waar nationale richtlijnen voor veilige en legale abortus bestaan, zijn deze vaak onduidelijk of tegenstrijdig met andere richtlijnen. Richtlijnen over seksueel en gendergerelateerd geweld en richtlijnen over seksuele en reproductieve gezondheid zijn vaak niet op elkaar afgestemd. Het ontbreken van operationele richtlijnen, zoals bijvoorbeeld in Togo, leidt tot verlamming binnen de gezondheids- en rechtssystemen.

Beleidsinvoering door uitvoerende organisaties

Ziekenhuizen, klinieken en rechtbanken interpreteren wetten en beleidsmaatregelen vaak op verschillende manieren, en personeel is vaak niet op de hoogte van de nieuwste wetgeving of mist richtlijnen over hoe deze uit te voeren. De ervaringen van vrouwen en meiden die seksueel geweld hebben meegemaakt verschillen daarom afhankelijk van de instelling waar zij aankloppen: sommige bieden meelevende zorg, terwijl anderen de diensten volledig weigeren. Innovaties, zoals digitale platforms die vrouwen verbinden met veilige zorgverleners en beroepsverenigingen die doorverwijzen, laten echter zien wat mogelijk is wanneer instellingen actief werken aan de uitvoering van beleid.

Beleidsuitvoering in de praktijk en de ervaringen van vrouwen en meiden

Vrouwen en meiden die seksueel geweld hebben meegemaakt, hebben vaak onvoldoende informatie over de wetten die hen zouden moeten beschermen. Stigmatisering van slachtoffers en *victim-blaming* binnen families, gemeenschappen en instellingen bemoeilijkt daarnaast het zoeken naar veilige zorg. Wanneer vrouwen en meiden wel hun situatie delen en zorg proberen te krijgen, zijn de administratieve, juridische en financiële obstakels enorm, en procedures om autorisaties voor veilige abortus te verkrijgen duren vaak veel te lang. Deze barrières dwingen hen vaak tot onveilige, clandestiene abortussen of tot gedwongen moederschap, waardoor wettelijke rechten veranderen in privileges die alleen toegankelijk zijn voor de best geïnformeerde en meest bevoorrechte personen.

*Het toestaan van abortus in gevallen van seksueel geweld, verkrachting, incest, en wanneer de voortgezette zwangerschap de lichamelijke of geestelijke gezondheid van de moeder of het leven van de moeder of de foetus in gevaar brengt.

Discussie: Verbonden mechanismen van uitsluiting

De studie laat zien dat toegang tot veilige abortus voor vrouwen en meiden die seksueel geweld hebben meegemaakt niet alleen afhangt van wettelijke kaders. Ze wordt ook beïnvloed door een complex systeem van obstakels die samen een doolhof van uitsluiting vormen. Deze obstakels kunnen worden onderverdeeld in vier verbonden mechanismen.

1. Uitgestelde verantwoordelijkheid

Alle landen in de studie hebben het Maputo Protocol geratificeerd, waarin abortus wordt erkend in gevallen van verkrachting, incest en risico's voor de gezondheid of als de vrouw in levensgevaar is. Behalve in Benin zijn deze bepalingen echter niet volledig omgezet in nationale wetgeving of operationeel gemaakt. Ratificatie zonder effectieve uitvoering verhindert dat vrouwen en meiden die seksueel geweld hebben doorstaan hun rechten uitoefenen, die anders alleen op papier bestaan, terwijl mechanismen voor verantwoording zwak blijven.

2. Procedurele complexiteit

Vrouwen en meiden die seksueel geweld hebben meegemaakt, moeten vaak ingewikkelde en tegenstrijdige procedures doorlopen: het verkrijgen van politierapporten, het regelen van medische certificaten en het aanvragen van gerechtelijke toestemming. Dit leidt tot vertragingen die hen opnieuw traumatiseren en niet verenigbaar zijn met de tijdgevoelige aard van een zwangerschap. Een paar initiatieven vanuit het maatschappelijk middenveld laten zien dat er manieren zijn om deze complexiteit te doorbreken.

3. Gebrek aan informatie

Zelfs wanneer wettelijke gronden bestaan, hebben vrouwen en meiden die seksueel geweld hebben doorstaan vaak geen kennis van hun rechten en worden ze niet op de juiste manier doorverwezen naar zorg. Ook zorgverleners zelf zijn vaak onzeker over de wet; richtlijnen zijn onbekend of bestaan niet, en de communicatie naar gemeenschappen over veilige abortus is minimaal. Veel vrouwen en meiden kiezen daarom voor onveilige opties, simpelweg omdat de veilige, legale mogelijkheden onbekend zijn.

4. Patriarchale normen en stigma

Schadelijke gendernormen houden schuld, stilte en taboe in stand. Vrouwen en meiden die seksueel geweld hebben meegemaakt, worden geconfronteerd met stigma en intimidatie door daders, families, gemeenschappen en zelfs zorgverleners, wat hen ontmoedigt om aangifte te doen en zorg te zoeken.

Samen vormen deze mechanismen een systeem dat vrouwen en meiden belemmert in hun recht op zorg, in plaats van dit te ondersteunen.

25 miljoen
onveilige abortussen
per jaar wereldwijd
(WHO)

Gebrekkige verantwoording

Patriarchale
normen en
stigma

Gebrek aan
informatie

Procedurele complexiteit

Conclusie

Deze studie onthult een schrijnende paradox. In de vijf onderzochte landen in West- en Centraal-Afrika staat de wettelijke toegang tot veilige abortus na incest of verkrachting op papier, maar blijft deze in de praktijk buiten bereik. Vrouwen en meiden raken verstrikt in een doolhof van complexiteit, vertragingen, stilte en stigma.

De gevolgen zijn verwoestend: moedersterfte, te voorkomen letsel en talloze afgebroken levenspaden. Maar dit is niet onvermijdelijk. Systemische verandering is dringend en haalbaar. Positieve ontwikkelingen in beleid, bewustwording en dienstverlening tonen dat vooruitgang mogelijk is. Hoewel deze inspanningen ongelijk verdeeld blijven, laten zij zien dat gecoördineerde actie en blijvende inzet een echt verschil kunnen maken.

Dit zijn allemaal stappen op weg naar een veiligere toekomst, maar ze zijn niet genoeg om het doolhof te beëindigen. Overheden, maatschappelijke organisaties, zorgverleners en gemeenschappen moeten meer doen.

1,1
miljoen
onveilige
abortussen
per jaar in
Centraal-Afrika

2,3
miljoen
onveilige
abortussen
per jaar
in West-Afrika

Deze schattingen zijn gebaseerd op gegevens uit het rapport *From Unsafe to Safe Abortion in Sub-Saharan Africa – Slow but Steady Progress* van het [Guttmacher Institute](#).

Aanbevelingen

Het beëindigen van het doolhof vereist moedige en gecoördineerde actie. Hoewel het volledige rapport een uitgebreide reeks aanbevelingen bevat, benadrukken de onderstaande punten de meest urgente prioriteiten voor overheden, gezondheidsactoren, maatschappelijke organisaties en gemeenschappen. Deze acties zijn cruciaal om barrières weg te nemen, rechten te waarborgen en ervoor te zorgen dat vrouwen en meiden die seksueel geweld hebben doorstaan toegang hebben tot veilige en legale abortus, en niet alleen op papier.

Maak informatie breed toegankelijk

Informatie over veilige en legale abortus moet gemakkelijk toegankelijk zijn. Dit betekent dat overheden wettelijke barrières voor voorlichtings- en bewustwordingsactiviteiten zouden moeten wegnemen.

Procedurele barrières wegnemen

Het scheiden van medische en juridische procedures is belangrijk, zodat vrouwen en meiden die seksueel geweld hebben doorstaan tijdig de zorg krijgen die ze nodig hebben.

Stigma en discriminatie aanpakken

Er is meer inspanning nodig van overheden, maatschappelijke organisaties en gemeenschappen om seksueel en gendergerelateerd geweld te voorkomen en daders ter verantwoording te roepen. Dit omvat het aanpakken van vooroordelen, stigma en discriminatie die voortkomen uit ongelijkwaardige gendernormen.

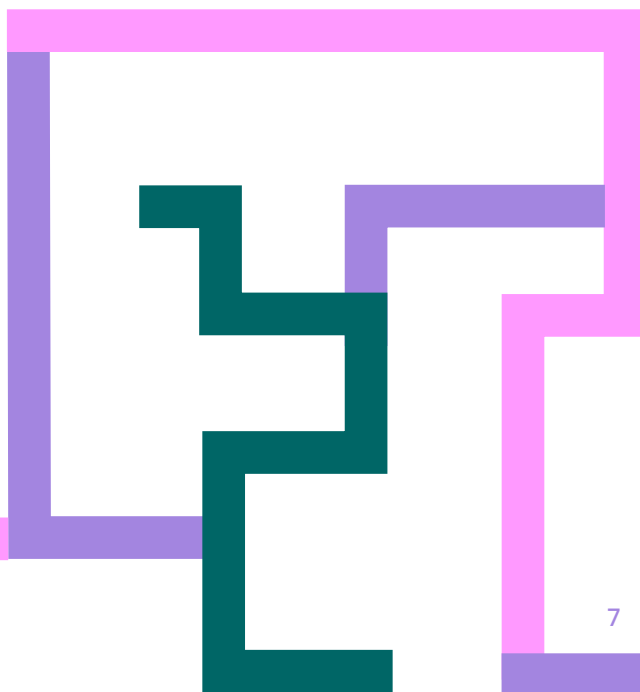
Succesvolle hervormingen als voorbeeld

Benin, Ethiopië en de Democratische Republiek Congo hebben hun abortuswetgeving hervormd door juridische voorwaarden te schrappen, moreel leed te erkennen of de verklaring van een vrouw als voldoende bewijs van verkrachting te accepteren. Andere overheden zouden deze voorbeelden kunnen volgen om een toegankelijker, menselijker en responsiever kader te creëren voor vrouwen en meiden die seksueel geweld hebben doorstaan.

Stem beleid rondom abortus en tegen gendergerelateerd geweld op elkaar af

Beleid rondom abortus en tegen seksueel en gendergerelateerd geweld zouden beter op elkaar afgestemd moeten worden, inclusief gecoördineerde medische, sociale en juridische ondersteuning voor vrouwen en meiden die seksueel geweld hebben meegemaakt.

Het oneindige doolhof stopt hier

Het oneindige doolhof voor vrouwen: gevangen tussen rechten en realiteit laat zien dat, hoewel er wetten bestaan die toegang tot veilige abortus voor vrouwen en meiden die seksueel geweld hebben doorstaan garanderen, zij te maken krijgen met systemische barrières die hen gevangen houden in een doolhof van vertragingen, stigma en uitsluiting.

Achter elke statistiek over onveilige abortus schuilt een vrouw wiens keuzes beperkt zijn, wiens gezondheid en leven in gevaar zijn en wiens waardigheid wordt aangetast.

Dit is niet onvermijdelijk. Samen kunnen we bewijs omzetten in actie, zodat het pad van elke vrouw leidt naar een veilige keuze, waar zij zich ook bevindt. Geen enkele vrouw zou haar leven moeten riskeren om het doolhof te navigeren. Elke vrouw dat seksueel geweld heeft meegemaakt, verdient het om gezien, gehoord, vertrouwd en ondersteund te worden.

Haar keuze is telt. En het is binnen onze macht om dit werkelijkheid te maken, voor alle vrouwen en meiden, overal.

Elke vrouw die seksueel geweld heeft doorstaan, verdient het om gezien, gehoord, vertrouwd en ondersteund te worden.

Verstrikt in een doolhof van vertragingen, complexiteit, stilte en stigma.

Geen enkele vrouw zou haar leven moeten riskeren om het doolhof te navigeren.